Vol 4 Issue 7 Jan 2015

ISSN No :2231-5063

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Welcome to GRT

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2231-5063**

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board.Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho
Federal University of Rondonia, Brazil

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

......More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University,Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.aygrt.isrj.org

Golden Research Thoughts
ISSN 2231-5063
Impact Factor : 3.4052(UIF)
Volume-4 | Issue-7 | Jan-2015
Available online at www.aygrt.isrj.org

GRT

शेतक–याची आत्महत्या – कारणे व उपाय

सुरेश लक्ष्मण शहापुरे

शिवछत्रपती कला व वाणिज्य महाविद्यालय, वडगाव, पुणे.

सांराश :१९९० नंतरच्या काळात भारतातील शेतक-यांच्या आत्महत्या ही कृषी क्षेत्रातील महत्वाची समस्या निर्माण झाली आहे. १९९७ ते २००६ या काळात १९६३०४ शेतक-यांनी आत्महत्या केल्या आहेत. या आत्महत्या भारतातील अनेक राज्यातील शेतक-यांनी केलेल्या आहेत. शेतकरी हा भारतीय लोकशाही व्यवस्थेचा प्रमुख आधार आहे. संसदेवर निवडून जाणारे प्रतिनिधी हे शेतक-यांचे मुले आहेत.

1)प्रस्तावना :

भारत हा कृषीप्रधान देश म्हणून ओळखला जातो. तरी सुध्दा शेतकरी आत्महत्या करत आहे. १९९० नंतरच्या दशकात शेतकरी आत्महत्याचे प्रमाण वाढलेले दिसते. शेतक-यांच्या आत्महत्या संदर्भात वर्तमानपत्रे, दूरदर्शन, मासिके, लेख व त्याच बरोबर बातम्यामध्ये प्रसिध्द केल्या जातात. निवडक राज्यातील शेतक-यांनी केलेल्या आत्महत्या २००६ आर्थिक वर्षातील, महाराष्ट्रातील जिल्हा व १९९७ ते २००६ या काळातील शेतक-यांनी केलल्या आत्महत्यांचा आढावाचा सदर निबंधात घेण्यात आलेला आहे.

2)अभ्यास पध्दती –

सदर शोध निबंध लिहण्यासाठी प्रामुख्याने व्दितीय स्त्रोतांव्दारे माहिती व आकडेवारींचा वापर केला आहे. व्दितीय स्त्रोतांव्दारे माहिती व आकडेवारी विविध संदर्भग्रंथ, नियतकालिके भारताची आर्थिक सर्वेक्षणे, नॅशनल क्राईम रेकॉर्ड ब्यूरो, भारत सरकार, तसेच शेतकरी आणि कृषी क्षेत्रातील तज्ञांनी व्यक्त केलेल्या अभिप्रायांची दखल घेण्यात आली आहे.

3)अभ्यासाची उद्दिष्टे

१)विविध राज्यातील शेतक-यांच्या आत्महत्याची कारणे स्पष्ट करणे.
२)विविध आर्थिक घटकांच्या संदर्भात राज्या-राज्यातील शेतक-यांचा तुलनात्मक अभ्यासने.
३)राज्यात शेतक-यांच्या आत्महत्या संदर्भातील समस्यांचा शोध घेउन त्यावर उपाय योजना सुचविणे.

4) 1997 ते 2006 मधील शेतक–यांच्या आत्महत्या

अ. क्र.	वर्ष	एकूण लोकसंख्या	शेतक-यांच्या आत्महत्याचे प्रमाण
१	१९९७	१३६२२	१४.२
२	१९९८	१६०१५	१५.३
३	१९९९	१६०८२	१४.५
४	२०००	१६६०३	१५.३
५	२००१	१६४१५	१५.१
६	२००२	१७९७१	१६.३
७	२००३	१७१६४	१५.५
८	२००४	१८२४१	१६.०
९	२००५	१७१३१	१५.०
१०	२००६	१७०६०	१४.४
	एकूण	१६६३०४	.

संदर्भ - नॅशनल क्राईम रेकॉर्ड क्यूरो, भारत सरकार

१६६७ ते २००६ या कालावधीत भारतात शेतक-यांनी १६६३०४ एवढया मोठया प्रमाणावर आत्महत्या केलेल्या आहेत सदर आत्महत्याची कारणे अभ्यासकांच्या मते वेगवेगळी देण्यात आली आहेत. पी. साईनाथ यांच्या मते कृषी क्षेत्रातील अलीकडच्या काळातील बदलामुळे शेतक-यांनी आत्महत्या केलेल्या आहेत. तसेच के. नागराज मद्रास इन्स्टिटयुट ऑफ डेव्हलपमेंट स्टडीज यांच्या मते कृषी क्षेत्रातील अनिश्चितता व धोके या अडचणी निर्माण झाल्या असता पर्यायी उत्पन्नाचा व रोजगाराचा अभाव ही आहेत. तसेच दुष्काळ व जलसिंचनातील त्रुटी, बी-बीयाणांच्या समस्या, कर्ज बाजारीपणा, शेतक-यांच्या उत्पन्नाला संरक्षण नाही. निसर्गाचा लहरीपणा, शेती विषयक आर्थिक धोरणे, ग्रामीण भागातील लघु व कुटीर उद्योगांचा ग्लास, सामाजिक रुढी व परंपरा अशा आलेल्या कारणांचा विचार १६६७ ते २००६ या आर्थिक वर्षातील शेतक-यांनी केलेल्या आत्महत्येचा कारणांचा विचार करण्यात आला आहे.

5) भारतातील शेतक-यांच्या आत्महत्येची निवडक राज्यातील संख्या

अ. क्र.	राज्य	संख्या
१	महाराष्ट्र	४४५३
२	आंध्रप्रदेश	२६०७
३	कर्नाटक	१७२०
४	छत्तीसगड	१४२३
५	मध्यप्रदेश	१३७५
६	पश्चिम बंगाल	११८९
७	केरळ	११२४
	एकूण	१३८९१

संदर्भ - लोकमत १६ डिसेंबर २००६, पा नं. ३

वरील तक्त्याच्या विचार केल्यास २००६ या आर्थिक वर्षांत भारतातील निवडक ७ राज्यांच्यामध्ये एकुण १३८६१ शेतक-यांनी आत्महत्या केलेल्या होत्या. महाराष्ट्र राज्य हे भारताच्या आर्थिक विकासाच्या दृष्टीने एक नंबरचे राज्य असून सुध्दा वर्ष २००६ मध्ये शेतक-यांच्या आत्म्हत्याच्या प्रमाणामध्ये आघाडीवर आहे. त्यानंतर सर्वात कमी शेतक-यांनी केरळ राज्यातील आत्महत्या केलेल्या आहेत. महाराष्ट्र राज्यातील एकूण उत्पन्नापैकी १/३ उत्पन्न शेती क्षेत्रापासून मिळते. ग्रामीण जनतेच्या दृष्टीने शेती हा उपजिवीकेचे प्रमुख साधन म्हणजे शेती आहे. तरी सुध्दा राज्यात मोठया प्रमाणावर शेतक-यांनी आत्म्हत्या केलेल्या आहेत.

६)उपाय –

१)कृषी क्षेत्रातील भांडवल गुंतवणूकीत वाढ करणे
२)पाणी अडवा व जीरवा सारख्या योजना राबवणे
३)कृषी क्षेत्राला बी–बीयाणे, जंतुनाशके, खते, यंत्र सामग्री इत्यादीचा वापर वेळेवर करणे.
४)दुष्काळ किंवा पाउस न पडल्यस अथवा नैसर्गिक आपती निर्माण झाल्यास अल्प मुदतीच्या कर्जाचे दीर्घ मुदतीच्या कर्जात रुपांतर करणे.
५)आत्महत्या केलेल्या शेतक–यांच्या कुटुंबाचे पुनर्वसन करणे.

संदर्भ सूची –

१)लोकमत १६ डिसेंबर २००६ पा. नं. ३
२)डॉ. सतिश श्रीवास्तव 'भारतीय अर्थव्यवस्था, समस्या व भवितव्या, डायमंड प्रकाशक, २००३, पुणे
३)भारतीय अर्थव्यवस्था : डॉ. जाधवर आर. डी. अथर्व प्रकाशन, पुणे

सुरेश लक्ष्मण शहापुरे
शिवछत्रपती कला व वाणिज्य महाविद्यालय, वडगाव, पुणे.

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal
For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Book Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- International Scientific Journal Consortium
- OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.aygrt.isrj.org